

SPIS TREŚCI

SŁOWO OD WYDAWCY (HENRYK KIEREŚ)	5
WSTĘP (MAREK ZIRK-SADOWSKI)	9
WPROWADZENIE DO POLSKIEGO WYDANIA (KRZYSZTOF JAN WROCZYŃSKI)	
I. Antonio Rosmini na tle epoki	13
II. Koleje życia	15
1. Dzieciństwo w Rovereto	16
2. Życiowe wybory	17
3. Studia w Padwie	18
4. Życie dojrzałe	19
III. Antonio Rosmini i <i>Risorgimento</i>	25
IV. Ostatnie lata	29
V. Błogosławiony Antonio Rosmini	32
VI. Rosminiego filozofia prawa	34
1. O istocie prawa – uwagi do treści	36
2. Prawo wywiedzione	48
A. Prawo w społeczności teokratycznej (<i>diritto sociale teocratico</i>)	51
B. Prawo w społeczności rodzinnej (<i>diritto sociale domestico</i>)	52
C. Prawo w społeczności obywatelskiej (<i>diritto sociale civile</i>)	52
3. Filozofia prawa w szkole rosminiańskiej	54
A. Dalsze losy doktryny	54
B. Personalizm prawny Rosminiego	56
4. Uwagi do przekładu	57
PODZIĘKOWANIE	61
RINGRAZIAMENTI	63

FILOZOFIA PRAWA

WPROWADZENIE	69
I. Znaczenie Filozofii Prawa	69
II. Rozróżnienie między filozofią prawa i naukami pokrewnymi	100
III. Historia nauki o Prawie naturalnym	118
IV. Zasięg Prawa racjonalnego	142
V. Podział prawa naturalnego	150
VI. Wskazówki dla studiujących filozofię prawa	179
SYSTEM MORALNY	188
Dział pierwszy. O zasadzie i o istocie moralności	188
I. Zdolność poznawania po części jest ukonieczniona a po części wolna	188
II. Moralność pojawia się w tej części władzy poznawania która pozostaje wolna	197
III. Moralność jako zdolność poznawania w sposób wolny rozprzestrzenia się na uczucia duszy i działania zewnętrzne	202
IV. Uwagi dotyczące wpływu woli jako części zdolności poznawania	206
V. Konieczność przedmiotowa i wieczność prawa moralnego	213
VI. Promulgacja prawa moralnego	218
VII. Konieczność podmiotowa prawa moralnego	221
Dział drugi. Porównanie przedstawionego systemu z systemami najbardziej znanymi	227
I. Zasada konieczności fizycznej	227
II. Zasady przyjemności, użyteczności i szczęścia	231
III. Zasada uspołecznienia	236
IV. Zasady strachu i siły	240
V. Zasada woli powszechnej	242
VI. Zasada woli przełożonego	242
VII. Zasada miłosierdzia osoby mądrej	244
VIII. Zasada życzliwości powszechnej	247
IX. Zasady porządku obiektywnego, harmonii i piękna	249
X. Zasada porządku w umyśle bożym	251
XI. Ogólna zasada doskonalenia samego siebie	255
XII. Zasada doskonałości moralnej	269
XIII. Zasada przeznaczenia rzeczy	270
XIV. Zasada woli bytu najwyższego	271

Dział trzeci. Relacja zasady moralnej do zasady religijnej	273
I. Czy pierwsze prawo moralne może mieć formę nakazu wyrażonego przez Boga	274
II. Praktyczne rozpoznanie bytów zgodnie z prawdą potwierdzone przez powagę pisma	278
III. Pojęcie religii	289
IV. Przegląd głównych poglądów dotyczących relacji między moralnością i religią	290
V. Zasada religijna ułatwia wszystkim ludziom poznanie obowiązków moralnych	294
VI Sankcja religijna – jej konieczność	296
VII. Z zasady religijnej rodzi się moralna aktywność ludzkości	299
ISTOTA PRAWA	306
O naturze prawa i jego relacji do obowiązku. Jedna księga	306
Rozdział I. Definicja prawa	307
Rozdział II. Analiza definicji prawa	316
Artykuł I. Pierwszy element prawa: aktywność podmiotu	317
Artykuł II. Drugi element prawa: osobowa aktywność	319
Artykuł III. Wniosek z dotychczas przedstawionych dwóch elementów prawa: prawu towarzyszy przymus	326
Artykuł IV. Trzeci element: jakieś dobro obecne w działaniu	329
Artykuł V. Czwarty element prawa: godziwość działania	334
Artykuł VI. Element piąty: moralne zobowiązanie innych bytów rozumnych do nieprzeszkadzania w wykonywaniu omawianej zdolności	339
Artykuł VII. Ograniczenie praw pojawiające się jako efekt pięciu elementów konstytutywnych	339
Artykuł VIII. Obowiązek prawny	343
Artykuł IX. Analiza definicji Kanta i Romagnosiego	344
Rozdział III. Relacja między uprawnieniem a obowiązkiem	354
Artykuł I. W człowieku pojęcie <i>obowiązku</i> poprzedza pojęcie <i>uprawnienia</i>	354
Artykuł II. Pojęcie obowiązku jest proste, pojęcie prawa złożone	356
Artykuł III. Nie każdemu obowiązkowi odpowiada uprawnienie, natomiast każdemu uprawnieniu odpowiada obowiązek	357
Artykuł IV. Uprawnienie rodzi się z obowiązku i w jaki sposób	359

Artykuł V. Obowiązek ma wydzźwięk negatywny, uprawnienie ma wydzźwięk pozytywny	362
Artykuł VI. Do powinności należy część obowiązkowa działań, do uprawnienia ich część prawomocna	364
Rozdział IV. Natura i zasięg powinności prawnej	370
Artykuł I. Natura powinności prawnej	371
§ 1. Definicja	371
§ 2. Dwa rodzaje zobowiązania prawnego: pierwszy pochodzący z natury działalności, która tworzy jej przedmiot, drugi – z przyczyny zewnętrznej	372
§ 3. Powinność prawna jest zawsze w stosunku do osób drugich	374
§ 4. Nie wszystkie obowiązki moralne wobec osoby drugiej są prawne; tylko te, które domagają się szacunku dla działania właściwego dla tej osoby	376
§ 5. W jakim sensie powinności prawne nazywa się negatywnymi	376
§ 6. O zewnętrzności obowiązku prawnego	380
Artykuł II Zasięg powinności prawnej	385
O ZASADZIE WYPROWADZANIA PRAW. JEDNA KSIĘGA	396
Rozdział I. Niektóre reguły logiczne ujawniające się w wyprowadzaniu praw	402
Artykuł I. Rozróżnienie na prawa <i>proste</i> i prawa <i>złożone</i> – Reguła pierwsza	402
Artykuł II. Rozróżnienie między tym, co jest <i>dozwolone</i> i tym, co jest z <i>prawa</i> – Reguła druga	404
Artykuł III. Rozróżnienie na prawa <i>kompletne</i> i <i>relatywne</i> dla określonych ludzi – Reguła trzecia	406
Artykuł IV. Inne rodzaje praw relatywnych – Reguła czwarta	408
Rozdział II. O zasadzie jaką należy się kierować w wyprowadzaniu i określaniu praw	409
Artykuł I. O fałszywym sposobie określania praw za pomocą celu, ku któremu są skierowane z natury	409
Artykuł II. Ogólna zasada, zgodnie z którą należy określać wszystkie prawa mające charakter <i>własności</i>	412
Artykuł III. Kontynuacja – Wolność prawna	422
Artykuł IV. Kontynuacja	424
Artykuł V. Porównanie proponowanej zasady determinacji praw z zasadą możliwego współistnienia niemal powszechnie stosowaną w Niemczech	425

§ 1. Pierwszy mankament zasady determinacji praw za pośrednictwem możliwej koegzystencji osób: zasada niekoniecznie zawiera rys moralności	427
§ 2. Drugi mankament zasady: gdyby nawet cechował ją charakter moralny, to byłaby ona niekompletna	429
§ 3. Trzeci mankament zasady: zasada jest niewystarczająca do determinacji wszystkich praw, a tylko do niektórych	433
§ 4. Czwarty mankament zasady: zasada nie określa ilościowych ograniczeń, jakie każdy człowiek powinien nałożyć na wykonywanie swej własnej działalności	445
Rozdział III. O zasadzie określania szkody wyrządzonej prawom	451
BIBLIOGRAFIA	453
INDEKS-SŁOWNIK WAŻNIEJSZYCH TERMINÓW I POJĘĆ	459
INDEKS OSOBOWY / INDICE DELLE PERSONE	467
RIASSUNTO	477
SUMMARY	479
ILUSTRACJE	483
INDICE	491